

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3 „
Negyed évre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

Felölös szerkesztő és kiadó:

VERES JÓZSEF.

Ének

Viszonzvász.

az aradi ág. hitv. ev. egyház fennállásának 50-dik évfordulója
alkalmával tartott istenitiszteleten.

Dallam: Jehova! csak néked éneklek.

1. **A**nyaszentegyház szép kertjében
Szerény himbó volt fél száz év előtt;
Akkor kifeslett, s nőve szépen,
Rózsává fejlett e gyülekezet.
Igen, mivel rá magad hullatád
Uram, kegyelmed égi harmatát.
2. **R**ánk tört az ellen zord hatalma. —
S veszélyeztették pusztító csaták.
Beállt a nemzet nagy siralma; —
S a hönfi könnyek majd kiáztaták
De vész-vihar közt e virág fölött,
Uram, hatalmad hiven örködött.
3. **A**zért mit adjunk most mi neked?
Áldásodat hogy ő reá adád.
Őszinte hálát s köszönetet,
Mint e virágnak gyenge illatát,
Fogadd, fogadd el kedvesen Urunk!
Egyebet annál úgy sem adhatunk.
4. **D**e halld meg buzgó kérelmünket,
Mely égbe száll ez örömnépben!
Neveld erőnket és hitünket,
Hogy e virágot ápoljuk hiven.
S hogy virulhasson századokon át:
Hintsd rá kegyelmed égi harmatát!

CSEPREGI GYÖRGY.

Válaszul Janoska György liptói.-szentmihályi lelkész úr, „este raz v otázke zmeny agendalnej“ a Cirk. Listy 1896.-ki novemberi számában közzétett cikkére a következőket:

A művelt ember indulatától soha el nem ragadtatja magát. Tehát folytassuk az eszmecserét. Janoska úr cikkének elején tudtára adja a világnak, hogy „Ev. Szemle“ szerkesztője jellemezte azon öt liptói lelkészt,“ a kik az „első nyilatkozatot aláírták, hanem Zelenka püspök úr ismert levele után ezen kinyilatkoztatásukhoz hűtlenek lettek, és a követelt változtatást elfogadták.“

Az én válaszom erre ez: a „Szemle“ nem csak a liptói öt, hanem a kilencz testvért is jellemezte, mert míg az előbbieket megbélyegezte, az utóbbiakat mértéken felül felmagasztalta, mint „egyházunk azon történelmi alakjait, kik nehéz időkben kockára tettek mindent hitükért, egyházuk védelmében.“

Jellemezte a „Szemle“ továbbá maga-magát, mert kidicsérvén azon kilencz lelkészt, a kik a püspök törvényes intézkedésének nem engedelmeskedtek, és meggyalázzván azokat, a kik ezen meghagyásnak eleget tettek: a felsőség iránti engedetlenségnek utat akart nyitni; de meg az által is, hogy a társadalmi illemszabályokról megfeledkezett, a mennyiben tisztességes ember, tisztességes felebarátaival tisztességesen bánik. Az „Ev. Szemle“ ugyan f. é. 10-ik számában az utolsó lapon levő sorokban ilyen kifejezést is kockáztat: „a szemétdombok eltakarítása nem valami kellemes dolog, de valakinek meg kell cselekedni azt;“ tudom, hogy a foglalkozás az ember magaviseletében és beszédében is meglátszik: mégis nekem protestálnom kell azon eljárása ellen, hogy

competetiájába bevont engem is, s velem logikailag azon száz meg száz testvért, a kik az agenda-kérdésben a püspöki törvényes intézkedéssel szemben az engedetlenség álláspontjára nem helyezkedtek.

Menjünk tovább. Egy ablaktalan sötét alföldi erősségből egy puska elsült, golyója fülem mellett sivitott, hangját hallottam, a körülé forgó személyek zsivaja fülemet érinté, csak a puskát kisütött személyt nem láttam.

Most azt mondják, hogy a puska magától sült el, hát legyen, de nem lehet tagadni, hogy a golyó meg a löpor Liptóban készült. A mint „értésültünk, így kezdődik második bekezdése a „gyávaságnak.“

Janoska a lipatói kilencz lelkész nevében — ha tudniilik mind a kilencz avval egyetért — zokon veszi, hogy a „gyávaságot“ érdeme szerint megbecsültem, védekezővén a „gyávasági“ cikkben hangoztatott dicsőhymnusat a kilencz lelkésznek valódi értékére leszállítottam, kimutattam, hogy a kilencz lelkész „bátorsága“ nem sokban különbözik az öt lelkész „gyávaságától“, mondom, ez fáj neki. De még is feltűnő, hogy a kilencz lelkész között azok, kik előtt e cikket szóba hoztam, a cikk megjelenésének indokát, rugóját, keletkezésének történetét nem találták jónak, a cikkben foglalt meggyalázásokat, sértéseket legalább is sokallani — hát nekem ne fájjon?! És nagyon különös, hogy míg Janoska tetteleg oltalmába fogadja a „gyávasági“ cikket, az alatt szinleg, szóval, a gyermekkel való minden rokoni összeköttetést eltagadja; mert hát a gyermeknek nagyon éles, mérges foga van, melylyel tulajdon szülőinek is ártalmára lehetne; azért azt mondja a többiek nevében, ők még keresztvizre sem tartották a gyermeket, ők ártatlanok, és én ócsároltam őket.

De én Janoska czáfolgatásai ellenében most is fentartom állításaimat. Igaz, hogy a „későbbi nyilatkozat“ 3-dik pontja, azon sophistkailag készült hid, melyen a kilencz lelkész fegyverrel ugyan kezében, de mégis visszavonult. Tessék azt kinyomatni, hogy az érdeklődő körök lássák, kinek van igaza. Hogy a kilencz állhatatos aláíró ellen a további eljárás beszünttetett, annak oka a 3-ik pontban, és azon körülményben rejlik, hogy a lipatói egyházmegye, meghajolván a törvény előtt, követeket küldött az egyházkerületi gyűlésre, és nem azért, hogy „a férfias magatartást az ellenfél is többre becsüli a félénk

meghunyászkodásnál.“ — A ki más szinben tünteti fel a dolgot, az tudtommal valótlant állit. Majd későbbi cikkemben még rájövök ez ügyre, s ha egy magas állásu urtól engedélyt kapok arra, hogy magán levelét közölhessem, fényt fogok deríteni, és a közönség is látni fogja, miért lett egyszerre csend és béke a tiszai kerületben.

Nekem ugyan nincsen kifogásom az ellen, hogy a lipatói kilencz lelkész ily potom áron dicsőséget aratott, de már alihoz igenis van hozzászólásom, hogy aki ez ügyben eleitől fogva őszinte állást foglaltam el, se közvetve, se közvetlenül pellengetre ne állitassam.

Fentartom tovább azon állításomat, hogy reám erkölcsi nyomást gyakoroltak, nem ugyan az értekezleten, hanem az értekezlet megtartása s jóval az előtt is. A nagy lipatói főesperes ur tudna erre kimerítő fölvilágositást adni: de úgy hiszem, hogy a jó ügy érdekében hallgatásba fog merülni.

Én bevallom hibámat, hogy engedtem a pressziónak, mondván: ámbár nem látom be, hogy miért kellene az agendaváltoztatás kérdése miatt az egyházmegyei hatósággal szemben az engedetlenség álláspontjára helyezkedni, mindazonáltal, ha mind a tizennégy lelkész a nyilatkozatot aláírja, az aláírók közt én is leszek. Mondom ez hiba volt tőlem, de ezt a hibát a későbbi nyilatkozattételnél óvakodtam megeselekedni. Tehát én azt sem mondhatom, hogy nézetem ez ügyben változott, mert meggyőződéseim mindig az volt, hogy kár ezért az egyház békéjét háborgatni. Hiába lobbantja szememre Janoska, hogy nem voltam logikus, következetes, hogy ez nem paphoz illő eljárás. Mert eljárásom sokkal férfiasabb, következetesebb, mint Janoskáé, a melyet tanúsított a passiv resistenciával a tiszai kerület irányában.

Janoska az egyházkerületek arányosítása óta élőszóval és „Cir. Listy“ útján írásban mindig a mellett küzdött, hogy a volt dunáninneri kerületnek volt ismert esperességei ne küldjenek követeket egyházkerületi gyűléseire azon kerületeknek, a melyekhez a zsinati törvény által csatoltattak. Ez ismert tény, nem is merem feltenni Janoskáról, hogy ezt tagadásba akarná venni. Cikkei fonalán menve, azt hitte volna az ember, hogy ez a következetes ur soha sem békül ki azon gondolat-tal, hogy követeket kellene küldeni a kerületi gyűlésekre és ez által az új viszonyok elismeréséhez járulni.

És mi történt? Az utolsó lipthói évi esperesi gyűlésen kapja magát, eddigi elveit szegre akasztja, szakít a multtal, és az egész gyűlés ámulása között ajánlja, hogy a lipthói egyházmegyének kell küldeni követeket az egyházkerületi gyűlésre, és loyálisában egyszerre hyperloyalis lett: mert lapjában irván tudósítást az esperesi gyűlésről; magának vindikálta az elsőséget, hogy a követküldésre való javaslattal ő lépett fel legeslegelőször, s nem a lipthói főesperes.

És ez az úr mégis logikus és következetes, sőt az én birám, a ki felettem törvényt ül, engem megleckéztet.

De kiemelendő, hogy míg Janoska úr „Cirk. Listy“ nevű lapjában mindenképen buzgólkodott, hogy legyünk erősek s állhatatosak, ne sántikáljunk mind a két oldalon (tolle, lege,), követeket ne küldjünk kerületi gyűlésekre, s ezen buzgólkodása által híveket szerzett; addig nyilvános egyházi szereplése s ténykedése más meggyőződésnek helyt adni látszott; mert ime a mindenféle az új törvény szerint megtartott egyh. jellegű értekezleteken részt vett és ez által az új helyzet elismeréséhez segédkezet nyújtott. Erklären Sie mir Herr Orindur diesen Zwiespalt der Natu.

Igaz, voltak urak, kik elveik vallásában mindvégig állhatatosak maradtak, én is küzdöttem a mellett, hogy ha már harcolnunk kell veszélyeztetett jogainkért, harcoljunk a törvényes állapot korlátain belül, ne szakadjunk el a kerületből, míg mások, mint Sinkovics hybbei lelkész az ellenkező lobogó alatt foglalt állást, mindvégig következetesen: de Janoska ezt magáról nem mondhatja. „Adjátok meg magatokat vitéz francziák!“ ezen szavakkal fordult Collvil vagy mások szerint Mastrand a francia gárda utolsó négyzetéhez a waterlói ütközetben. Cambonne adott válaszul egy történeti szót, a melyet itt ismételni nem akarok. „Adjátok meg magatokat! bátor lipthóiak!“ így hangzott a felszólítás a lipthói egyházmegyei gyűlésen és a mi Combronneünk mit tett? megadta magát, elveinek meggyőződésének lobogója porba hullt.

És most mondjuk meg őszintén, ki itt a következetesebb? Én „érett megfontolás“ után (legalább az áll bennt a nyilatkozatban) aláírtam egy nyilatkozványt. Hát kérdem, mikép lehet ott szó megfontolásról, mikor öt javaslat fekszik az asztalon, a hatodikat csak még az ötből készítik, — de el nem készítik, az aláírók csak tiszta papi-

rosra írják oda neveiket, a mely a majd szerkesztés alatt álló nyilatkozathoz esutoltatni fog. Ellenben Janoskának mindig maradt ideje (1 hónap), hogy cikkeket, meggyőződését jól megfontolja, megrostálja; hiszen meggyőződése az ő belső embere, itt nincs elhamarkodott tény: és mégis ezen megfontolt kinyilatkoztatásait meghazudtolta, szegre akasztotta. És azon körülmény, hogy a lipthói egyházmegye a tiszai egyházkerületbe követeket küldött, a mely eredményt Janoska magának tulajdonit, sokkal nagyobb behatással van s lesz az egyházi élet fejlődésére, mint az, hogy én püspököm meghagyását az agendaváltoztatás ügyében tudomásul vettem: ámbár ugy esketek most is, a mint azelőtt eskettem, s e tekintetben a többi kilencz lelkészhez hasonló vagyok.

Azonban én Janoskát ezért nem gáncsolom, gyávanak, elesettnek, hitevesztettnek nem tekintem: nem is akarom szemére lobbantani, hogy logikus, férfias, paphoz illő eljárás-e az? Hivatkozom az ő szavaira, hogy utoljára minden ember lelkiismerete és isten előtt felelős tetteiért.

Midőn azonban a „Szemle“ maga vallja be, hogy a „gyávaság“ megírásához impulsust nem kapott, fegyverem éle pedig a „Szemle,“ nem a lipthói kilencz lelkész ellen volt fordítva; én őket megsérteni nem szándékoztam: most is békejobbot nyújtok a kilencz testvér között azoknak, a kik ezen gorombasággal eltelt cikkel egyet nem értenek.

Különbö megvallom, hogy erélyes határozatoknak és férfias nyilatkozatoknak nem vagyok barátja, mert ha ilyenekkel a mi népünk a vallás-erkölcsi élet s műveltség magasb színvonalára felemelhető volna, akkor mi már nem a paradicsomban, hanem a harmadik menyben lennénk. De éppen az ellenkezőjét látjuk a dolognak, a turóczi-lipthó-szent-miklósi kerületi gyűlés erős határozatai, a zsinati bátor kinyilatkoztatások oda juttattak minket, a hol vagyunk — Pozsonyból Miskolczra, Dunából Tiszába — egész Canossaig, oda van a volt dunáninzeni egyházkerület, egyházi életünk világosságot terjesztő kandallója — megvolt a vivisectio.

Csak néhány szót még. Janoska szememre veti, hogy a kilencz lipthói lelkészre rátörtem idegen közönség előtt. Válaszom erre ez: az „Ev. Egyház és Iskola“ közönségét idegen közönségnek nem, csak szélesb körűnek tekintem. De én Janoska lapjához is fordultam volna, ha nincs tu-

domásoni róla, hogy még a lipitói testvérek által (Sinkovics) beküldött cikkeknek sem enged tért lapjában, ha inye ellen vannak.

Sámsonnak ereje hajában, Janoskái taktikájában rejlik. Taktikáját Árvában megismerték, megnyirbálták, Liptóban most ismét nagyobbra nőtt. Már én kivülem egyet a lelkészek közül holmi hírlapi hírek által táborából kitaktikázott, a jövődóbeli esperes választásnál konkurrencsei lehetnének. Most még a lipitói főesperes békülékeny szelleme egyesíti az erőket; de most is már áll 7—9 ellen, de a kilencz sem tiszta. Vigyázzon Janoska úr, hogy Sámson módjára ellenfeleit meg akarván semmisíteni, maga-magát s ne tegye tönkre. Quid quid agis, prudenter agas, et respice finem.

BELLA ISTVÁN.

Kritikai kísérletek.

II.

Lenni vagy nem lenni, ez itt a kérdés.

A helyes diagnosis mindenekelőtt az általános állapotot, a szívet, e minden nyomorúságok punctum saliensét veszi vizsgálat alá, csak aztán, ha itten semmi elváltozást nem talál, megy tovább s rendel a helyi bajokra gyógyszerét. Elvégre is fájhat itten, vagy amott, ha a szív egészséges, nincs még semmi baj; ellenben, ha a szív működésénél állt be a zavar, ha ezt nem orvosolják első sorban is, épségben lehetnek minden tagjaink, mégis elvesztünk és meghaltunk.

Napról-napra, szemlátomást érezzük, hogy valami rothad Dániában. Nemcsak a régi elárvult tanítványok, most is sokan járnak szomorú ábrázattal az emmausi úton: mit cselekedjünk, atyámfiai, férfiak?! Mielőtt felszedegetnénk műtő eszközeinket s megtörölgetnénk a kicsi pravaszt, míg egyházunk keblére borulva szívének ütését hallgatnánk, talán, ha nem használ, ártani sem árt, egy kis gondolkodás.

Hiába kérdezi Pilátus: mi az igazság? hiába felel reá Carlyle, hogy a történetben egyáltalán nem létezik az igazság, bár nevérol, vagy hatásáról ismerjük csupán, mindig realis való. Fény, hő, nedv, levegő, erő, szóval az élet feltétele s mihelyt egyik vagy a másik, a megszabott

körben hivatást nem teljesít, megszűnt már annak a létnek igazsága, megszűnt létjogosultsága is. Ha a hajszálgyökér a kellő tápot az utolsó levélig továbbítani képtelen, a fa lassan-lassan elsorvad, mert meg lett tagadva azon igazsága, hogy virágot hozhasson, gyümölcsöt teremhessen. A madár, ha fészket felfedezve, benne tojásait megérintették, azonnal ott hagyja s nem költi ki az apró fiókát, mert ösztöne megsugja, hogy a felfedeztetéssel, esetleg rabság is jár s ha az a fióka nem lehet szabad, inkább tojásba pusztuljon el, mikor eleve megfosztatott attól az igazságától, hogy a faj fenntartására a szabadságban szabadon tenyészszék. És az ember, ám lehet a teremtés remek koronája, míg az izom aczél, míg az ész, értelem láng, övé az élet, de ha megfáradt a kar, ha csúfosan megtépve a szív, ha megszűnt igazsága, mely az életre jogosit, akkor meghajlik, mint a gyümölcsessel megrakott ág és keresi a földet, hol terhet lerázza.

A természet nagyon takarékos, nem ismer túlköltekezést, még kevésbé pazarlást; hiába, hasztalan semmit nem tűr, megtartja, élteti a mi szükséges, a mi hivatást teljesít, a minék igazsága van, de a többit ellöki a halálba, ellöki a mammothot, a jéghegyek, az ősembert a sziklák, a barlangok hasadásai közé és a törpéket és az óriásokat pedig a mesék országába helyezi át.

De nemcsak a természetben, a szellemi világban is ugyanezen törvény uralkodik. A szép Isis, a kék szemű Pallas Athéne, a minden istenek és emberek atyja Zeus, az a poetikus isteni kar, nem a Nilus partjain, nem is az Olymp forrásai mellett köszönté a népeket először, bölcsőjük az emberiség bölcsőjével a legújabb bűvárlatok minden valószínű eredménye szerint, ott ringott, ott keresendő az édeni Atlantis rózsaberkeiben. Ott emelték fel az emberi gondolatot először a porból az ég felé, szegény halandók epedő ajkára, a vallást felejtés italául, ottan kínálták először az isteni kezek! S a pusztulás bekövetkeztével a hatalmas világrész mértföldnyi mélységekre alásülyedhetett, összecsapatott minden lét fölött hullám és iszap, de azok az istenek diadalmas-kodtak, még volt igazságuk, volt joguk a léthez és jöttek és szálltak Egyiptom s Göröghon felé s itt népesítették be minden zugot, minden szívet. Gyönyörű igazságuk volt a léthez — megtanítani az embereket: lelkesülni a szépért, a jóért, lenni igaznak, maradni hűnek, megölkölni a bűnt,

ápolni az erényt, szeretni, remélni és felejtetni. Később azonban, mikor a szeplőtlen isteni képből csak a rút példa maradt, Plutarchos elbeszélése szerint, bár szivszaggató zokogástól viszhangoztak Palodes bérczei, meghalt a nagy Pán és összeroskadt a ragyogó Olymp, mert igazság nélkül, még az isteneknek is pusztulni kell! Nem csupán „ha Istentől a dolog,” de a minék igazsága van, csakis az létezhetik, hiszen az első emberiség Istentől volt, mégis épen ő általa töröltetett el a föld színéről, mert hiányozván igazsága, joga sem volt többé a léthez.

Volt igazsága evangéliumi egyházunknak is. Ez az igazság volt jellege, mellyel hézagot töltött, ez ismérve, mellyel más egyházaktól különbözött, ez megbízó levele, mellyel létjogot nyert és az életben helyet foglalhatott. Hatalmas erővel körvonalozta Luther ezt az igazságot s körülvette aczélgűrűvel, azzal a kijelentéssel: másként nem cselekedhetem! Azaz, vagy szilárdan megállani és védekezni a vér hullásával is az egész vonalon, ez az élet, vagy egy résznek gyáva feladásával odahagyni az egészszet és ez a halál. Az örök világrend, annak törvénye, annak logikai folyamánya soha nem ismert opportunismust, megalkuvást és soha nem tűri, hogy a czedrus makkot akarjon teremni, vagy a jegenye kókuszdiót, vagy ha igen, mindkettő saját igazságát semmisítette meg és nincs többé joga, hogy czedrus vagy jegenye legyen.

Az volt a protestantismus szereneséje, hogy korán megértette ezt. Akár tetszett, akár nem tetszett másoknak, a világnak mindig épségben fentartotta elveit, még csak a betűtől sem tágitott. Férfias bátorsággal, szívós kitartással ragaszkodott igazához s ezen rendületlensége volt a bárka, mely a vértengeren át is kikötőbe futott, ez a szárny, mellyel az ellenség karmai közül is menekülhetett, magasra szállhatott. Igaz, a százados viharok nem egyszer lehasogatták legsudarabb ágát, de hajtott mást, hozott erősebbet; villám és a tűz nem egyszer leperzselté lombját, gyümölcsét s hosszú évekre a jövő virágját, de épségben, érintetlen maradt a gyökér, az igazság, és a mi veszte volt, újra nyerve lett. Sokszor kongatták felette a halálharangot, de mikor már rendezni akarták a „szép temetést,” akkor feltámadott s a mikor hirdették róla, hogy megszűnt és nincsen sehol, mintegy varázsütésre újra lett mindenütt és beleragadva az idők kerekébe, olyan titáni lökést adott az emberiségnek, hogy ez rövid évszázadok alatt

végezhette a munkát, melyet az előtt meg nem álmodhattak hosszú évezredek. És mindez megtörténhetett, mert annak a protestantismusnak igazsága volt és ezt az igazságot az ágyúk minden sortüzénél jobban megoltalmazták Luther szavának alkalmazásával: másként nem cselekedhetünk!

Most az utódok más úton haladnak, legalább erre mutat minden tünet, mely egyházunk életében, majd 30 év óta, lépten-nyomon felmerül. Azelőtt a biztos haladás, most a határozott tepedés! A konservatív apák fértias, bátor elvhűségét a liberális unokáknál más jelszó váltotta fel, ezzel keresnek-e sikert, járnak is, de ólom lábón, cselekesznek is, de látszatja nincs, egyszerűen azért, mert az a jelszó lelkesedést gyújtani képtelen! Szakasztottak a tudás fájáról s megismerve a sok-sok hiányt, a nagy szegénységet, a még nagyobb tehetetlenséget, kutatnának a takaró, a fügefalevél után. Lehullott a szemekről a hályog, virágvasárnapi számár az ő vemhével egyben többé nem alkalmas, most már paripa kell! Nem kell a régi szekér sem, melyből hol a löcs, hol az oldal, hol még a kerék is hiányzott, de azért a legékesebb seregeken keresztül is célhoz jutott, most inkább divatosabb lenne az omnibus! Mondják, csacsogják, az ige fegyvere is rozsdát fogván, nemcsak a velők oszlásáig, a tagok egybeköttetéséig nem hat, sőt még zsebet se nyit, most a villám a kathód és x sugarak korszakában, ebben a lutheri, abban a kálvini egyházban a nervus rerum gerendarum ez a Messiás!

Gondolkoztak már erről 48-ban is, mikor a legszabadelvűbb kormány — a sans peur et sans reproche — értekezletre hívta fel a három magyar prot. egyház képviselőit, hogy autonomikus intézményeiket hogyan és mely kedvezmények árán óhajtanák az állam gépezetével összhangzásba hozni, a felelet ekkor mind a három felekezet részéről tagadó volt, ekkor dörögtek oda: „... Isten országának nem szabad e mulandó világ kormány rendszereihez függesztetnie . . . mi a statustól legnagyobb kegyelemnek vesszük, ha bennünket ignorálni méltóztatik; mi szívesen maradunk szegények, csak hogy lelki dolgokban Istentől függjünk . . . . . tiltakozunk, hogy szent egyházunk szabadsága Judáspénzen elárulassék!”

De ezt hamar elfelejtették, el Révész Imrénének — majdnem hasonló körülmények között — egy évtizeddel később a nagy Konstantin-féle keresztyén egyházat jellemző szavait is: „... midőn

a világi hatalom fegyvere folyvást mellette állt, nem érezte többé az ige fegyverének szükségét s a mily mértékben dússá és fényessé lön földi javakban, oly mértékben lön szegénynyé az élőhitben . . .” most kicsiny és nagy és mind megannyi az egyház baját egyedül állami dotatiókban keresné és találná meg!

Nagyon helyesen, csak úgy ne járjon az egyház, mint a régi nemes, ki audientiát ment kérni, Bécsbe. József császár elé, ment ősi öltözetben, bajszszal, még nagyobb szakállal. S valami furcsa czélzást értve a jelentkezés alkalmával, másnap már bajusza se volt, szakállá se volt, épen május elseje lévén, bevett szokása szerint még a parókát is letette, úgy ment audientiára görbe karddal, kezagányban, olyan kopasz fejjel, mint egy billiárd golyó. Az udvarmester ijedtében-e, nevéttében-e, majd hanyatt esett:

— Herr Gott! Nem mondtam én, hogy leborotváltassa még — a haját is!

Nagyon helyes, ha a protestans egyház az állam érdekében századokon át hozott s ezután hozandó áldozataiért, most némi kárpótlást követel. A protestans egyház a szabadság oltárára — mindig első helyen — sok-sok áldozatot nyújtott pénzben és vérben: számtalan jelesek nevelt — ingyen, millió és millió hű magyart adott — ingyen, temérdek iskolát tartott és tart fenn — ingyen, anyakönyveket vezetett — ingyen, lelkeszeiben lelkiismeretes állami hivatalnokokat szolgáltatott — ingyen, és cselekedte mindezt az államnak, az állam helyett! Azon állam helyett, mely mindezt ritkán, akkor is karddal kényszerített vagy legfeljebb kegyelemből hálálta meg és mindezt tette azon egyház, mely földhöz ragadt szegény volt, mint a Krisztus maga, azon egyház, mely semmiféle királytól, semmiféle országos alaphól nem uradalmat, de még egyetlen barázda földet is soha sem kapott!

Ám legyen helyes az is, hogy a jogos követelés udvariás formában, mint „alázatos kérelem“ terjesztetik elő, de ezen kérelem „kegyelmes“ teljesítésének reményében hallgatni, hol szólni, szemet hunyni, hol tenni, békén szundikálni, hol riadót veretni kell vala: a szent harag fellobbanása nélkül szemlélni, hogy a magyar protestantizmus arezul veretésével, a magyar protestánsok szent Bertalanja, szent István napja¹⁾ a tolerans magyarnak

¹⁾ A szomorú időkben minden esztendőben mindentűtt az egész országban, mindig ezen a napon volt a legélesebb támadás a protestánsok ellen

nemzeti örömnépe legyen, összetett kézzel a fejet csóválni, mikor az 1868. évi LIII. t.-cz. 12. §-át az ellen táborba dobják kocz gyanánt, még akkor is fel nem sziszszenni, ha az egyház főtisztviselőinek választása alkalmával nem azt kérdezik, kinek mi hite, mily szíve, milyen keze, hanem azt: grata persona-e vagy nem, tehet-e felfelé vagy sem stb, és a többi, levágtatni a bajúszot is, a szakállt is, lekaptatni a parókát is, odadobni még tán a férfiúságot is csak azért, hogy az az állami dotatio, a jogos követelés kihizelegve legyen, hát ez éppen olyan opportunismus, mint a melyet ama vén sas Bécsben önkénytelenül követett el, a milyen nevetséges. épen olyan veszedelmes!

Az opportunismusnak sohasem volt igazsága, evangeliomi, sem lutheri, sem kálvini, sőt egészen szervezethen még csak létjoga sincs s a hol fellép, ott már beteg a test s ha el nem távolítják idején, közel a pusztulás.

Fullasztó levegő ez, nyissunk ablakot.

HUTTER Z-IGMOND.

BELFÖLD.

Toronyalapkő letétele Ruszton. A ruszti év. gyülekezet már évek előtt alapot teremtett, hogy milyen érzett óhaja, a toronyépítés, mely méltó dísz legyen szép templomának, mennél előbb valósuljon. De az év. gyülekezet buzgósága és áldozatkészsége a milleniumi év virradtával legmagasabb fokra szállt fel. — Egyház és haza iránti szeretettől lelkesedve egyes tagok, családok, példás áldozatokat hoztak, sőt az egyház minden, még a legszegényebb tagja is örömet odaadták járulékukat, tehetségük szerint. — Így Kapp Károly és neje Franz Paula a nagy harangot 1524 forintnyi értékben, idősbíki Kraft János és gyermekei: Kraft János nejjével Schreiner Emiliával, Kraft Samu nejjével, Kadnár Leopoldinával, Kraft Frigyes nejjével, Kleinrath Zsuzsánával, és Kraft Károly nejjével Wenzel Emiliával a közép harangot 748 forintnyi értékben, özvegy Kleinrath Friderika és leányai, Vilhelmina és Karolina a kisharangot 400 forintnyi értékben, Wapp Lajos a haranglábat 550 forintnyi értékben vették, Schröck Katalin kisasszony pedig oda nyilatkozott, hogy a toronyórát fogja csináltatni és e czélra 500 forintot ajánlott fel. — Kraft János és Wenzel Pál az egyháztagnak gyűjtést kezdeményeztek és e gyűjtés eredménye váratlan volt. Találkoztak családok, a kik 500—600 forinttal hozzájárultak, úgy,

hogy rövid idő alatt 6300 forint gyűlt össze. Azonkívül minden vasárnap házigyűjtést eszközöltek a gyülekezet buzgó fiatal tagjai. Így történt, hogy a toronyépítő alap körülbelül 14.000 forintra emelkedett. Ezen összeg elég biztosíték volt arra, hogy a gyülekezet az építést magát megkezdhesse. Még is kezdte, még pedig a híres bécsi műépítő Schoene által készített terv szerint, a melynek keresztülvitele a soproni építésznek, Sármár-nak adatott át. — A munka már októberben kezdődött, de az alapkövetétel f. é. november hó 8-án ünnepélyesen történt. A megye dr. Baán Endre, sopronmegyei alispán és Rabel, ugyanazon megye aljegyzője által volt képviselve. Egyházi részről jelen voltak: Renner Henrik, a soproni felső egyházmegye kiváló esperese és dr. Schreiner Károly, ugyanazon egyházmegye érdemdús felügyelője, továbbá Scholcz Ödön ágfalvi és Breyer Jakab, megyesi lelkész, valamint a soproni tanítóképző-intézet tanárai Simkó, Papp és László. — Azonkívül Sopronból és a szomszéd ev. közösségekből is számos vendég jelent meg, valamint a ruszti tűzoltótestület és az agharaczosok teljes számmal ott voltak, a kiknek megjelenését az ünnep végeztével Renner Henrik esperes és dr. Baán Endre alispán meleg szavakkal köszönték meg.

Az ünnepély maga 9 órakor kezdődött és rövid ének után a helybeli lelkész az oltár elé lépett és megható beszédében üdvözölte a megjelent vendégeket és az ünneplő gyülekezetet. Ennek utána meghatottan végezte a liturgikai istentiszteletet. A főének elzendülése után Breyer Jakab, megyesi lelkész. Máté 12,35 szentigék alapján tartotta a szószeiki szent beszédet. A szószeiki beszéd bevezetése után a ruszti első fértidalegylet négyeshangú karénekével ragadta meg az ünneplő közönséget. A szószeiki beszéd végeztével pedig az „erős vár mi istenünk” megható eléneklése alatt kivonultunk a templomból a feldiszitett ünnepi-helyre, a hol Renner Henrik esperes magvas és megható ünnepi beszédét, a mire a helybeli lelkész az alapköve leendő okmányt felolvasta és a jelenlevő egyházi és világi tisztviselők aláírása által hitelesítve az alapköve tette. Kalapácsütéssel és egyházi ének elzendülésével véget ért a tulajdonképeni ünnepély. Délután 1/2 órakor diszebéd volt a „szőlőhöz” nevű vendéglőben, — este pedig táncestély. Több írásbeli és távirati üdvözlés is érkezett a ruszti gyülekezethez, még pedig: Kund esperestől Répezelakról. Stettner esperestől Felső-Lövőről. Linberger lelkésztől Késmárkról. Stekló volt esperestől, a kolozsvári, sárvári, petőfalvi, orsovai, diósgyőri lelkészi hivataloktól és a soproni lyceum, valamint az eperjesi kollegiumtól. Azonkívül több magán embertől, egyebek között Liechtenstein Józseftől.

Szép ünnepet ült f. hó 8-án a béri (Nógrádm.) ág. h. ev. egyház. Ekkor szentelte fel Wladár Miksa, nógrádi alesperes úr Maróthy Emil va-

nyarcezi és Wallentinyi Samu dengelegi lelkészársai segédlete mellett a kisdud gyülekezetnek megnagyobbított és teljesen újból berendezett templomát. — A kedvezőtlen időjárás dacára a közelből és távolból egybegyűlt hívek szorongásig megtöltötték az Isten házát, melyet a felszentelő alesperes úr tót nyelven tartott megindító beszéddel adott át rendeltetésének. — Utána Maróthy Emil vanyarcezi lelkész a szószeikről tartott magyar beszédben fejtette ki meggyőzően, hogy miért „Erős várunk nekünk az Isten háza!” — Mert falain megtörik 1. a világi mammon, 2. a hitelenség és 3. a szenvedések hatalma. — Wallentinyi Samu körlelkész az Úrvacsoráját szolgáltatta ki és avatást végzett. — Az istentisztelet végeztével a helybeli lelkésznek vendégszerető házában gyűltek össze a vendégek s a lelkes felkészítővel fűszerzett ebédnek csak a korán beállott alkony vetett véget. — Ez volt az ünnepély külső lefolyása. — De a mi annak belső, maradandó értékét megadja, az azon körülmény, hogy a 4000 frtot meghaladó építési költséget az alig 650 lelket számláló anyaegyház hívei kivetés útján teljesen maguk fedezték, egyedül nagyságos özv. Bozó Pálné úrnő emlékezett meg rólunk 50 frtnyi kegyes adományával, a miért is fogadja e helyen is az egyház halás köszönetét. — Jól esik a híveknek ezen áldozatkészségét kiemelnünk különösen most, a midőn egyes — a bérinél bizonyára teletősebb gyülekezetek — valóságos virtuozitással végzik a könyöradományok gyűjtését. Van a mi népünkben áldozatkészség, csak tudjuk és akarjuk azt ápolni és gondozni! — A bériek szőlőhegyeit is elpusztította a phyloxera s most a rossz utakon való fuvarozással kénytelenek megkeresni a mindennapi kenyeret: mint község — valóságos Mostohafalvát képeznek, de azért a hol az egyház szükségleteiről van szó, ott megvonják maguktól a legszükségesebbet és örömmel adakoznak. Ezt pedig a mai mindig csak másokra támaszkodó világban ki kell emelni!

A balászfalvi zsinat atyái feliratot küldenek a kormányoknak, melyben rámutatva egyfelől a túrlhetetlen, nyomoruságos helyzetre, másfelől állásuk és egyházmegyájük méltóságára, úgy a 18.000 frtnyi királyi segélyt, mint az újabb időben folyóvá tettett 6700 frt pótlékot csakis egyházmegyei hatóságuk által kéri a papság részére kiosztatni.

Kellner Mária az iglói ág. hitv. ev. polgári leányiskola nyugalmazott tanítónője nov. 22-én meghalt 37 éves korában.

Trnyik János püspöki segédet és irodavezetőt a tápio-sz.-mártoni egyház megválasztotta lelkészeül.

A szegedi r. kath. esperesi kerület közgyűlésén tett jelentésből érdekes tudni a következő pontot: 2. Második romboló hatása az új törvénynek a vegyes házasságok nagy száma, mely az összes házasságoknak 9:2 százalékát teszi ki. E romboló

hatás még inkább szembe tűnik akkor, ha tekintjük, hogy e vegyes házasságok közül csak 19·59 százalék jó a kath. egyházba esküdni, míg 80·41 százalék elmarad. Ez a protestantizmus terjedését igazolja, melyet nagyban elősegít ugyan a bevándorlás, de még inkább azon utasítás, melyet a protestánsok az új törvény végrehajtására nézve kaptak, hogy t. i. az eddig náluk is érvényben levő házassági jog, mely a házasságkötésre nézve a trienti formát gyakorolta, teljesen mellőzendő. Míg azelőtt az egész városban alig kötöttetett 15—20 vegyes házasság s ennek is legnagyobb része az egyház előtt, addig ez évben 46 s e közül csak 9 az egyház előtt.

KÜLFÖLD.

A lefolyt nyári félévben a német egyetemeken beiratkozott diákok száma 29,747. Ennyien már régen nem látogatták az egyetemeket, a legnagyobb frequentia, mely eddig mutatkozott 1889-ben volt, a mikor 29,491 hallgatója volt a 21 német egyetemnek. E rengeteg szám fakultások szerint így oszlik meg: 2646 prot. theologus 1782 kath. theologus, 8073 jogász, 7851 orvosian hallgató 3548 bölcsészethallgató, 2989 a matematika és természettudományt, 1096 a gyógyszerésztant, 805 az agriculturalát hallgatja, 572 erdész és 385 fogtechnikus. Érdekes, hogy a prot. theologusok száma folyton apad, míg a kath. theologusok száma növekszik.

A nemzetközi erkölcsnemesítő egyesület f. évi szeptember 15—18-ig tartotta meg rendes közgyűlését Bernben. — Nevezett egyesület első sorban a nyilvános házak és a bűnnek állami ellenőrzése ellen harcol, egészségügyi, erkölcsi és jogi érvekkel. — Bernben főleg a leánykereskedésről beszéltek s e tekintetben a legbotránysabb dolgokat hozták napfényre (pl. Franciaországban évenként 30,000 leányt adnak el és vesznek); az emberiség ezen csunya betegségének gyógyszeréül az egyesület az államok nemzetközi szövetségét jelezte, melynek alkalmas kezdeményezőjévé Angolországot nevezte meg. Barth tanár hangsúlyozta, hogy az ifjuság szemét fel kell nyitni s ez által alkalmassá tenni arra, hogy a bűn ellen teljes erejéből harcoljon. Sok szerencsét kívánunk az egyesületnek igazán fontos munkálkodásához.

A német gyarmatok és a missió. Dr. Kayser a gyarmatügyi bizottság igazgatója igen örvendetes jelentést tett a missió fejlődéséről; a német gyarmatokban. — „Valóban csodálatra méltó fellendülést vett a missió ügy a mi védnökségünk alatt álló tartományokban” mondja Kayser. — „1890-

ben összesen még csak 6 német missiói egyesület működött azokban, most 12 evang. missiói egyesület 66, 8 kath. egyesület pedig 79 állomást tart fenn ugyanott. — A misszionáriusok száma is évről évre növekszik, Togóban 27. Kamerunban 37. Kelet-Afrikában 45 hittérítő működik. — Jelzi továbbá Kayser, hogy ez út, a melyet a kormánynak a missió érdekében követnie kell, már egyengetve van. — Így hát a Jézus evangélioma nem sokára oda is bemenetet talál, a hová oly nehéz volt neki eljutni, a legsötétebb Afrikába.

Követésre méltó pelda. Stollbergben legközelebb egy gyári munkás halt el, a ki 20,000 márkára rugó megtakarított vagyonából különféle egyesületeknek igen tekintélyes hagyományokat tett. Így a lipcei missiói egyesület 3000, a belmissiói és a Gusztáv Adolf egylet 1500—1500 márkát kapott. Fényes bizonyíték arra, hogy még a szegény munkás ember is jót tehet, ha meg van benne a jóakarát.

Az angol primás halála. Az angol egyház főpapja dr. Benson október 11-én halt meg. Haláláról azért emlékezünk meg, mivel az öreg Gladstone szavaival élve „úgy halt meg, mint a katona a csataterén”, a templomban t. i. A hirtelen halál Haverdenben, Gladstone birtokán érte utól, a hol a főpap nejével együtt az agg államfértü látogatása céljából időzött. Helyébe Canterbury érsekké s az angol egyház primásává dr. Temple londoni püspök neveztetett ki.

Mikor az orosz czár Darmstadtba látogatott el, az evang. lelkészek és az evang. templomi énekkar nem vettek részt a tiszteletben, mert a czárné áttért az evang. hitről a görögre, mikor a czárhoz nőül ment. Nagyon helyesen; a ki a hitet világi okokból tagadja meg, nem érdemli meg, hogy a megtagadott egyház tisztelegjen előtte. De hát nálunk mikor lesz már annyi önértet a protestánsokban, hogy a r. kath. egyház ünnepein ne vegyenek részt?! Hiszen most már azt sem lehet mondani, hogy államegyház a r. kath. egyház, s mégis p. o. beiktatásokon a protestánsok is a r. kath. templomba mennek szertartásra. Tudunk eseteket, mikor államegyház a r. kath. templomba pedig nem mentek el olyan protestáns férfiak, a kik egyházi életünkben vezérszerepet akarnak játszani. Mikor nagyobb képmutatók az ilyenek: a r. kath. templomban-e a mise alatt mutatott ájtatoskodásnál vagy a protestáns egyház gyűlésein a zöld asztalnál szónokolva?!

IRODALOM.

„Die christliche Welt“ a Kotze és Schradler-féle szerencsétlen kimenetelű párbaj alkalmá-

ból, melynek tudvalevőleg báró Schrader áldozatul esett, igen kemény cikkben ítéli el a most napi renden levő páros viaskodást. Okot e cikk megírására a Kreuzzeitung 172-ik számában megjelent halotti jelentés következő szavai szolgáltatnak: „Tetszett az Istennek . . . báró Schrader kamarást . . . egy jobb életbe elszólítani! „Ez a dolog“ — írja a Christliche Welt, — a mint egészében véve a magasabb körök részéről a keresztyénségnek kigúnyolása volt, éppen olyan blasphemiával végződött is, mert a mohamedánusok Allahja az ilyen előre elrendelést is megengedheti magának talán, de a keresztyének Istene sokkal szentebb, semhogy az ő nevét ilyen botrángha keverni szabad volna. A miről a keresztyének ennél a szónál bizonytságot tehetnek, az csak egy, az t. i., hogy az Istennek nem tetszett, nem tetszhetik, hogy a megpróbáltatás ideje, melyet ő az ember részére kiszabott, emberi bűn által megrövidíttessék. Minden más vélemény csak a felületes keresztyénség torzszültje s annak nyilvánítása a 2-lik parancsolat elleni véték. A párbajozók felett különben pálczát törni nem akarunk, mert hiszen nyilvánvaló, hogy ők az ő köreikben érvényes „becsületkódex“ befolyása alatt cselekedtek, de azért, a mi egyszer bűn, az bűn marad s a kegyes emberek tisztelete és hálája, a mellyel annak a valódi lovagias embernek adóznának, a ki az ilyen hálványtól az áldozatot megtagadná, eléggé ellensúlyozná azoknak gúnyolódását, a kik az etikettnek rabszolgái.” — Ezek után röviden megemlíti, hogy a párbajnak ellentmond a jog, a történet, az ész és a vallás s igen jó jelnek tekintí, hogy a hírlapok legnagyobb része a párbajt helytelenítette és ellene foglalt állást.

Protestans közlöny. Szász Domokos javaslatát közli az egyházkerületi özvegy-árvai alap felhasználása tekintetében. Életbe lépven az egyetemes özvegy-árvai gyámintézet, az a kérdés, hogy a kerületinek jövedelme minő czélokra volna fordítandó? „E kérdés elbírálásánál a döntő szempont, nézetem szerint, az, hogy oly czélokra illet meg e tekintetben az elsőség, melyek az alap eddigi rendeltetéséhez legközelebb állók. Első: az egyházkerület theol. facultása, melynek fokozatos fejlesztése a midőn egyfelől egész egyetemes egyházunk kiváló érdekében álló, másfelől, és pedig eminens mértékben, magának a lelkészi karnak is jövendőjét érintő. A statistikai adatok ugyanis azt tanúsítják, hogy a lelkészi pályára lépő ifjak többsége főleg a papi s tanítói családok leszámazottjai. Második: az egyházkerület által felállítandó szeretetház. Ennek feladata az, hogy a papok hátramaradó fiait, hat éves koruktól kezdve, fogadja kebelébe s gondozza mindaddig, míg az elemi s középiskolai tanulmányai-

kat végzik, s közülök a papi pályára lépendők az egyházkerület theol. facultásában folytathassák s végezhessek a szükséges további évfolyamokat s ez úton gondoskodjunk a jövendő idők számára egymás nyomába lépendő papi generációkról.”

Magyar-zsidó szemle. Az izraelita magyar irodalmi társulat választmánya jelenti: „A szentírás fordításának elkészülte állandó gondunk és munkánk tárgya. De nem kecsegtethetünk hamaros sikerrel. A ki az ily munka természetével ismerős, tudja, mennyi baj és akadály nehezít meg minden lépést s hányszor követi a hosszú tépelődés közt megszületett elhatározást is nyomon a kétség és bizonytalanság. Azonban a munka egy napig sem szünetel s a szerkesztő bizottság reméli, hogy mielőbb gyorsabban haladó eredményről fog beszámolhatni.”

A M. Protestáns Irodalmi Társaság igazgatóválasztmánya f. hó 17-én Hegedűs Sándor másodelnök vezetése alatt Szász Károly, Antal Gábor, Szilassy Aladár, Petri Elek, Szabó Aladár, Szóts Farkas és Bendl Henrik jelenlétében ülést tartott. A fontos ülésről, melynek vezetes elhatározatai és javaslatai figyelemre méltók, röviden a következőket közöljük: A kiadványokról szóló titkári jelentés tudomásul vétetett, s ebben az is, hogy a „Koszorú“ folyó évi irói honoráriumait közel 500 frt értékben, ismét Hegedűs Sándor fedezte: hogy a „Herczegszőlősi Kanonok“, melyek kiadása technikai nehézségek miatt megkésett, nem sokára szintén ki kerül a sajtó alól. — A pénztár állapotról szóló pénztári jelentésből megnyugvással látta a választmány, hogy a hátralékok és tagdíjak elég jól folynak be: a késedelmezők szorgalmazása elhatározatott. — A bizományos elszámolásából örömmel tapasztalta a választmány, hogy a „Koszorú“, e népies kiadványokból tavaly 36.100 példány kelt el, s hogy ez a vállalat a múlt évben csak 113 frt 99 kr. külön költséget igényelt. A bizományost felhatalmazta, hogy a „Koszorú“ eddigi füzetait két kötetbe köttetve, könyvalakban is terjeszthesse, — a „Koszorú“-t a jövő évben is folytatja a Társaság, még pedig két-három nagyobb füzet kibocsátásával, melyek irói tiszteletdíját ismét Hegedűs Sándor elnök vállalta magára. — Az 1897-ik évi monografia gyanánt Zsilinszky Mihály vallásügyi tárgyalásaiból fog egy újabb kötetet, illetve kötet-részt kiadni a társaság. — Két fontos javaslata még a választmánynak a következő: „Házi Kincstár“ czim alatt külön előfizetés útján indíttassék meg egy hiterősítő könyvsorozat a művelt közönség számára, s ebbe elsőnek adassék ki Miller Silent Times (esendes órák) e remek angol műve, melyet felkérésünkre Szász Károly püspök fog magyarra átdolgozni. Másik az, hogy a többfelől sürgetett „Magyarázatos Biblia“ megindítására a választmány Szász

Károly püspök elnöklete alatt tervező bizottságot küldött ki, mely az összes illetékes tényezők megkérdezésével javaslatot készítsen a munka szellemi előállítására és a kiadási költségek fedezésére nézve; e végből munkatársakat kérjen fel, agitatót indítson, s minden hivatott szellemi és anyagi erőt bevonni igyekezzék az égetően szükséges korszakos vállalat szellemi és anyagi biztosítására. — A jövő évi közgyűlésnek egyik vidéki váicsunkban, leendő tartása iránt szóbeli meghívást kapott a választmány, mit örömmel vett tudomásul s a szükséges előkészületek megtételével az elnökséget és titkárt bizta meg.

Magyar állam. „Az egyházpolitikai reformok behozatala nem volt egyéb, mint a protesztantizmus halálos csapása a katolicismus ellen, de csak azért, hogy az egyház és állam teljes szétválásával, az oly furfanggal előre e czélből kieszt 1848. XX. t. cz. végrehajtásával reá tehessék kezöket a katolikusok vagyónára.” — Ez ellen védelmet, szervezkedést sürget. — „Fontosabb az minden egyházpolitikai kérdésnél, a revíziónál, mert itt mérik reánk az utolsó csapást s erre kell szervezkednünk s az igazi önvédelmi harcöt megindítanunk társadalmi téren, gyűlések tartásával; s vessék latba befolyásukat azok is, akiket egyházunk vezéreül rendelt az isteni Gondviselés, vessék latba magas befolyásukat a legfelsőbb helyen, ne engedjék tovább e kérdést elodáztatni, mert ha gyors elhatározással nem mentik, ami még menthető, akkor, ha már egyszer a kath. alapokat közvagyonnak deklarálják, vagy pedig oly fináncz operációnak vetik alá, hogy a Rothschildok kezében lesz lekötve azok jövedelme, akkor megadhatják önrendelkezési jogainkat, ha nem lesz mi fölött rendelkezünk, legfölebb megengedik nagy kegyesen, hogy az előttünk nagyrészt ismeretlen hitközségi adók behozatalával tarthassuk fel iskoláinkat s papjainkat s sújtsuk e teherrel azokat, akik az állami terhek alatt már is roskadoznak.”

Prot. egyházi és iskolai lap. Wlassics azon nyilatkozatára válaszol, mely szerint minden egyház számára hittani karokat kellene az állami egyetemeken berendezni. Helyesli ezt az eszmét közjogi, nemzeti és tudományos tekintetből, kiköti azonban, hogy 1.) a prot. theologiai akademiák és intézetek teljes épségben hagyásával szerveztesenek az egyetemeken; 2.) állittassék fel egy-egy közös protestans theologiai fakultás a két állami egyetemen, de a szorosabban vett (confessionális tanszékek bifurcatiójával); 3.) az újonnan szervezett theologiai fakultások a régi (r. k.) fakultással teljesen egyenlő jogot nyerjenek az egyetemen, mind tanáraik, mind hallgatóikra nézve.

Krisztus az én életem. Egyházi beszédek, írta: Z á b r á k Dénes soproni evang. lelkész II.-ik kötet. Ajánljuk olvasóink pártolásába.

Kérdés.

Szabad-e a lelkészeknek képviselő választások idején a vesztegetések, etetés-ítatásokban nyilvánuló romlottság felett — pártokra való vonatkoztatás nélkül — kárhóztató ítéletet mondani? pld. az alkalmas tárgyú beszédébe ily módon bele szöve: A keresztyén embernek minden cselekedeténél figyelembe kell vennie, szem előtt kell tartania vallásának isteni törvényeit; mindenkor azt kell cselekednie, a mi legjobb meggyöződése szerint helyes és az isteni törvényekkel nem ellenkezik. Ha ez az isteni törvény szent volna és sértetlen az emberek előtt, akkor a haza sorsa nem a sörös és boros hordók mellett dölne el; hanem ki-ki mindenféle külső személyi vagy anyagi érdekre való tekintet nélkül követné lelkének igaz meggyöződését!

Politikát predikált-e, a ki így szólt, vagy pedig erkölcsöt?

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1896. évi 3649. eln. sz. a. kelt leirata az egyházi hivatalok portómentessége tárgyában.

Valamennyi főtiszt. egyházi főhatóságnak.

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter urnak értesítése szerint ujabban ismét gyakran előfordul, hogy az egyházi hivatalok, akkori hivatali elődömeinek 1887. évi 644. eln. számú körendeletére hivatkozva, magánfeleknek „közszolgálati ügyben portómentes“ záradékkal ellátott leveleket küldenek.

Mínt hogy a hivatkozott 1887. évi 644. eln. számú intézkedés az e részben fennálló szabályok téves értelmezésén alapszik, ennél fogva azt hatályon kívül helyezve, van szerencsém Czimedet a következőkről tiszteletteljesen értesíteni.

Az érvényben levő portómentességi szabályok (1. Post. Tarifák és Postaüzleti szabályzat 25. §. közzétéve „Magyarországi Rend. Tára“ 1888. évf. 257. 1.) B. 1. és 2. pontja szerint a fentebb említett kedvezményt csak a polgári és katonai államhatóságok és hivatalok s a törvény által velük egyenlő rangba helyezett közegek, továbbá a törvényhatósági hivatalok, a hivatali főnökök, a hivatalos működésben levő polgári és katonai kiküldöttek, királyi biztosok, az udvari hivatalok és a rendjelek irodái s azok főnökei, ezen kívül az államadóságot ellenőrző bizottság, a közmunkatanács, az orsz. közoktatási és közegészségi tanács, az ügyvéd- és tanár-vizsgáló, — az erdészeti

államvizsgáló bizottság, valamint a törvény által kirendelt bizottságok elnökei vehetik igénybe. Az egyházi hivatalok az idézett portómentességi szabályzat B. S. pontja értelmében csupán vallási, anyakönyvvezetési, iskolai s egyéb hivatalos ügyekben egymásközt s a B. 1. és 2. pontokban felsorolt hatóságok, hivatalok és közegekkel levelezhetnek portómentesen, s ezért a levelezés tárgyához képest a „vallási, anyakönyvvezetési, iskolai stb. ügyben portómentes” záradékot a levél borítékán mindenkor ki kell, hogy tegyék.

Az egyházi hivatalok tehát a fennálló szabályok értelmében magánfelekkel portómentesen egyáltalán nem levelezhetnek, s nem alkalmazhatják levelezéseiknél a „közszolgálati ügyben portómentes” záradékot sem, mivel a portómentességi szabályzat E) pont második bekezdése értelmében ezen záradékot csak a B) 1. és 2. pontokban felsorolt hatóságok, hivatalok és közegek használhatják.

Tiszteletteljesen felkérem ennélfogva Czímedet, hogy az alattas egyházi hivatalokat ily értelemben megfelelően utasítani méltóztassék.

Budapest. 1896. október hó 23-án.

Segédlelkész a községi iskolaszéknek hivatalból rendes tagja nem lehet.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1896. évi október hó 22-én 33.318. sz. a. kelt s Fogarás vármegye közigazg. bizottságához intézett rendeletének mása.)

Folyó évi 683. sz. a. kelt jelentése kapcsán értesitem a közigazg. bizottságot, hogy a mennyiben az 1876. évi XXVIII. törvényzikk 9. §-a értelmében a választott tagokon kívül csak a helybeli hitfelekezeteknek rendes lelkészei hivatalból tagjai a községi iskolaszéknek, ennélfogva Catiavei József segédlelkész a lizsai községi iskolaszéknek, hivatalból rendes tagja nem lehet. Emeltett törvényzikk végrehajtása tárgyában a polg. községi iskolaszékek számára kiadott „Utasítás” 2. §-a alapján a rendes lelkészt, ha ezt betegség vagy egyéb körülmények iskolaszéki működésében buzamosabb ideig gátolnák, helyettesítheti ugyan, de ily minőségben az iskolaszék elnökévé meg nem választható, sem más iskolaszéki tisztség reá nem ruházható. Értesitem továbbá a közig. bizottságot, hogy azon esetben, ha a lelkészek az iskolaszékben bármilyen tisztségre megbízatást nyernek, a népoktatási törvények végrehajtása tárgyában a polg. községek számára kiadott Utasítás 13. §-ban előírt tiszti eskü letételére kötelezendők, a következő változtatással: „Én N. N. esküszöm az élő Istenre, hogy mint ezen iskolaszéknek megválasztott elnöke (gondnoka, jegyzője) stb. . . . Erről

a közigazg. bizottságot tudomásvétel és megfelelő eljárás végett értesitem.

Ki illetékes a polgári iskoláknál magánvizsgálatot tevő növendékeknek a hit- és erkölestanból való megvizsgáltatására?

(A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1896. évi augusztus 31-én 4151. sz. a. kelt és Zalavármegye kir. tanfelügyelőségéhez intézett rendeletének mása.)

Zalavármegye kir. tanfelügyelőségének f. évi január hó 14-én 3291. sz. a. kelt jelentése mellől további eljárás végett azzal küldöm vissza, hogy a polgári iskoláknál magánvizsgálatot tevő növendékeknek a hit- és erkölestanból való megvizsgáltatására azon hitoktató illetékes, ki a polgári iskolának, melynél a növendék magánvizsgálatát teszi, rendes hitoktatója. Ezen vizsgálatért az illető hitoktatót a vizsgadíj megfelelő része megilleti s külön díj nem szedhető.

Saját felekezeti bármely más hitoktató a vizsgálat elfogadására nem illetékes.

Idegen felekezeti születési anyakönyvbe bejegyzett gyermek vallási hovátartozásának megállapítása.

(A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1896. évi november hó 3-án 59.741. sz. a. kelt s Fejérvármegye közönségéhez intézett leiratának mása.)

A megyei alispán m. hó 20-án 20.936. sz. a. kelt felterjesztésével bemutatta hozzám róm. kath. vallású Sz. J. jelenlegi v-i lakos folyamodványát az iránt, hogy a tőle és neje ev. ref. vallású N . . . J . . . -tól T . . . -on 1876 évi augusztus hó 22-én született és a s. b. i. ev. ref. születési anyakönyvbe III. köt. 313. lap 57. folyó-sz. a. anyakönyvvel J . . . nevű fiúgyermek a róm. kath. születési anyakönyvbe átvezetessék. A felterjesztéssel bemutatott iratokat folyamodó értesítése végett azzal küldöm meg a vármegye közönségének, hogy a fenforgó esetben mindenmü intézkedést feleslegesnek találtam: -- mert ha a gyermek az 1868. LIII. t.-cz. hatálya alatt kötött vegyes házasságból született, úgy az a trv. 12. §-a értelmében atyja után különben is róm. kath. vallásának tekintendő, ha pedig a hivatolt törvény életbe lépése előtt kötött vegyes házasságból született, úgy vallása a hatályban volt 1791: XXVI. t.-cz. 15. §-ának határományai értelmében a róm. kath. atya után szintén csak róm. kath. lehet. -- Minthogy pedig a gyermek születési anyakönyvében a szülők vallása, mely

után mindkét nemű gyermekeké, illetve, az atya róm. kath. vallása, — mely után a fiúgyermeké egy idegen felekezet anyakönyvében is megállapítandó. — tényleg be van jegyezve, mindennemű külön bejegyzés vagy kiigazítás fölösleges.

Pályázat.

A **tót-pelsőczyi** ág. hitv. ev. anyaegyháznál a **kántor-organistai** állás sürgősen be lévén töltenő, felkérem mindazokat, a kik azt elnyerni óhajtják: küldjék be kellően felszerelt folyamódványukat alólirotthoz ez évi **december 15 ig.**

Kötelessége: orgonakisérettel vezetni az éneket istenitisztelet, urvacSORA osztás és esketésnél; végezni a temetések kántori részét; tanítani az előírott sz. énekekre a helybeli állami iskola ev. válású növendékeit valamennyi osztályban s végezni egy egyházi jegyző összes teendőit.

Fizetése: KéSZpénzben 412 frt. Rózs 14.60 hectolit. Búza 4.60 hectolit. Offertorium Karácsony, Husvét és Pünkösd II-ik ünnepén. Minden esketés és temetés után 50 kr-ával. Gyónópénz $\frac{1}{6}$ része, melyért a szükséges ostyát szolgáltatja. Szabadlakás a mellette fekvő kert használatával.

Kelt: Tót-Pelsőczön (Zólyom megye) 1896. évi november 22.

Kuzma Adolf
ev. lelkész.

89. 3—1.

Segédlelkészül vagy val- lástanáruul

magyar vagy tót egyházba ajánl-
kozik felszentelt segédlelkész. —
Czime: Vallentyini Aladár Eper-
jes, Sárosmegye, vásártér 7.

88 1—1

P Á L Y Á Z A T

a bányai ág. h. ev. egyházkerületben meg-
ürült püspöki iroda vezetőségre.

Pályázhatnak theológiát végzett s fel-
szentelt egyének, kik a magyar és tót
nyelvben jártasak.

Az állás azonnal elfoglalható. Fizetése
1600 korona. Jelentkezők forduljanak alól-
írotthoz.

Pilis, 1896. nov. 23.

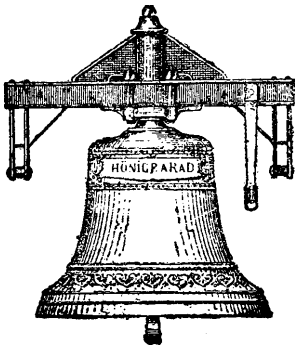
90 3—1 **Sárkány Sámuel**
püspök.

HÖNIG FRIGYES

gőzüzemre berendezett harang- és érczöntődeje

Arad, Rákóczy utca 11—28. sz.

Alapított 1840. — 1890. a legnagyobb állami éremmel kitüntetve.

Ajánlja több évi jótállás és kedvező feltételek mellett a hangoknak előre való meghatározásával saját találmányú, a **legfinomabb harangérczből készült cs. és kir. szabadalmazott harangjait**, melyeknek előnye a más szerkezetű harangokkal szemben az, **hogy 20% súly és ármegetkarítás mellett is erősebb és kellemesebb zengésű hangjuk van.** — Forgatható vas-harang felszereléseit és tűzmentes vas-harang állványait, melyeknek alkalmazásával a harangok a megrepedéstől megóvatnak, s a legnagyobb harangok is könnyen lódíthatók, a nélkül, hogy a tornyot megingatnák. Régi harangoknak forgatható vas-szerelésre való átalakítását, repedt harangoknak újra öntését, vagy új harangokkal való becserélését a legolcsóbb árak és legkedvezőbb fizetési feltételek mellett.

Költségvetések és képes árlapok kívánatra bérmentve küldetnek.

34 12—6

Orosházán, nyomtatott Veres Lajos gyorsajtóján.